

PRAVICE ZAPOSLENIH. PRAVICE PODJETJA. PRAVICE DRUŽBE.

| Sonja Šmuc

Ste opazili, da se je gospodarstvo iz ozadja časopisnih strani prebilo na naslovnice? Zgodbe o inflaciji, poslovnih rezultatih, prevzemih, prestižnih priznanjih in aferah so postale namreč zanimivejše in pomembnejše. Gospodarske oddaje so nekoč veljale za 'rating killerje', danes pa ni več informativne oddaje, ki se ne bi že v prvih minutah lotila gospodarskih tem. So mediji sprožili zanimanje širše javnosti ali je interes javnosti vplival na odnos medijev? Odgovor na ti vprašanji je mnogo manj pomemben od dejstva, da je prišlo do vidnih sprememb. A kaj se je predruščilo?

Prvič: gospodarske vsebine, kot jih slikajo mediji, kličejo po oblikovanju lastnega mnenja vsakega bralca, gledalca, poslušalca. Kdor ima mnenje - lastno ali privzeto -, se čuti bolj poklicanega, da ga tudi pove: bodisi v pisarni bodisi v domači dnevni sobi, na prijateljski zabavi ali na ulici.

Drugič: temeljna razmerja okoli nas se dramatično spreminjajo; tista, ki smo jih bili vajeni v nekem drugem času, so izginila, tista, ki smo jih pred petnajstimi leti na hitro posvojili, pa v svetu izgublajo tla pod nogami. Zato se v Sloveniji spremembe še mnogo bolj občutijo.

Po eni strani je povsem človeško, da se ne želimo odreči pravicam, ki smo si jih nekoč 'izborili'. Plačana malica in odmor za malico, plačan prevoz na delo, pravica do delovnega mesta (namesto pravica do dela), visoka nadomestila ob odsotnosti, nadpovprečno dolgi bolniški staleži ... vse to so pravice, ki jih v Sloveniji štejejo za neodtujljive.

Foto: Barbara Reya

Po drugi strani pa spet nismo slepi za spremembe, do katerih prihaja na globalnem področju. Nihče noče biti reven. Kaj je biti reven, pa je zelo pristransko. V dobi neskončne obveščeniosti lahko od blizu spremljamo življenjski slog novopečenih bogatašev. Ko to vedenje združimo s televizijsko filozofijo 'pravico imaš, da si srečen' in 'postaneš lahko, karkoli si zaželiš', ni več daleč do občutka zagrenjenosti: »Zakaj tudi jaz ne živim tako? Mar sem manj vreden?« A če v ZDA posamezniki iščejo rešitev z uveljavljanjem lastnih sposobnosti, pri nas krivca iščemo povsod, le pred lastnim pragom ne.

»Država bi morala biti bolj socialna, lastniki in managerji služijo na mojih plečih, prepovejmo kitajsko robo ...« Če bi sindikati, namesto da podžigajo tako populistično razmišljanje, zahtevali od posameznikov, da poskrbijo zase, od podjetij pa, da več vlagajo v raziskave in razvoj, v izobraževanje zaposlenih, v povečevanje dodane vrednosti, bi pridobili moralno pravico do drugačne delitve ustvarjenega presežka.

S tem bi tudi podprli četrti sklop sprememb, ki napoveduje mnogo bolj radikalne in daljnosežne posledice na delovanje gospodarstva in družbe. Izvirno znanje, ki je zasidrano v ušesih zaposlenih (bodimo pošteni, kljub množici priročnikov, ki govorijo, da je vsak zaposleni lahko ustvarjalni, so podjetja večinoma odvisna od nekaj izjemnih posameznikov, ki pa potrebujejo druge zaposlene, da uresničujejo njihove ideje, medtem ko je ena desetina zaposlenih praviloma v kategoriji neobdigratiba), je mnogo pomembnejše od sorazmerno lahko dostopnega kapitala.

In vendar znanje kot najpomembnejši produktijski dejavnik nima priznanega svojega deleža, svoje rente. Samo plača preprosto ne bo več dovolj. Poiskati bo treba sodobne modele delitve ustvarjenega, ki ne bo spravljal v dobro voljo (in včasih tudi lakomnost) samo lastnikov, ampak bo upoštevalo vse deležnike podjetja in mu tako vrnilo njegovo osnovno funkcijo: zakaj sploh obstaja, zakaj ga družba potrebuje, komu koristi.

To nalogo bo v Sloveniji moral vzeti na svoja pleča management in nekaj prosvetljenih lastnikov. ■